

RŪTA BAGDANAVIČIŪTĖ

Klaipėdos universitetas, Lietuva
Klaipėda University, Lithuania

M. HEIDEGGERIO EGZISTENCINĖ ONTOLOGIJA KALBINĖSE „TARP“ SŪPUOKLĖSE

Existential Ontology of M. Heidegger
in Linguistic „Between“ Swings

SUMMARY

This article reveals the difference between Heidegger's existential ontology and the theory of Being of Lithuanian philosopher A. Šliogeris. The author discloses a different treatment of the relationship between language and Being. It highlights that A. Šliogeris sees transcendence of language as the way to Being, which opens to the vision of subject-object opposition. This theory is meant as a counterbalance to theories that accept multiple meanings and world interpretativeness. This counterbalancing includes Heidegger's existential ontology, which is connected with ontological hermeneutics. The article analyses the hermeneutics of facticity as the provider of premises in interpretative language and reveals existence in Šliogeris' "between" swings, where centripetal direction is preserved. The article shows that these swings are being swung by the notion of Heidegger's existential ontology, kinetic conception of being, which is related to Dasein's temporality and historical interpretation.

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje analizuojama egzistencinė M. Heideggerio ontologija, atskleidžiant jos skirtingumą nuo lietuvių filosofo A. Šliogerio būties teorijos. Parodomas skirtingas kalbos ir būties santykio traktavimas. Išryškinama, kad A. Šliogeris mato kalbos transcendenciją kaip kelią būties link, kuri atsiveria teorinei žiūrai subjekto–objekto prieštatoje. Ši teorija parodoma kaip atsvara daugiaprasmiškumą, pasaulio interpretaciškumą išpažįstančioms teorijoms, taigi ir M. Heideggerio egzistencinės ontologijos sampratai, siejamai su ontologine hermeneutika.

Analizuojama vokiečių filosofo *faktiškumo hermeneutika* kaip sudaranti prielaidas interpretacijai kalboje. Atskleidžiama egzistencija A. Šliogerio kritikuojamose „didžiojo Tarp sūpuoklėse“, jose išsaugant įcentrinę kryptį. Parodoma, kad šios sūpuoklės yra įsūpuotos pačios Heideggerio egzistencinės ontologijos sampratos, atveriančios kinetinę būties struktūrą, siejamą su štai-būties laikiškumu ir istorijos interpretacijomis.

RAKTAŽODŽIAI: Rorty, Gadameris, Derrida, Levinas, dialogas, polilogas, interpretacinė tėkmė, tiesa, pragmatizmas.
KEY WORDS: Rorty, Gadamer, Derrida, Levin, dialogue, polylogue, interpretational flow, truth, pragmatism.

IVADAS

Mūsų pasaulis ištiesai medijuotas kalba. Mes vos gimę esame „įmetami“ į kalbines situacijas – be kalbos neišsivaizduojame santykio su kitais, o gal ir savimi. Tai tarsi natūrali kalbinė žmogaus, kaip *homo loquens*, būklė. Tačiau galime klausti, ar joje sleidžiasi žmogaus autentiškumas? Ar kalba padeda kaip priemonė šios autentiškumo saviskaidai, ar atvirkščiai, trukdo jai sleistis?

Šiandien, klestint postmoderniajai, nihilistinei filosofijai, su Dievo ir Žmogaus mirtimi žlugus *didiesiems pasakojimams*, suirus verčių hierarchijoms, jas pakeitus nehierarchizuojamoms skirtims, likus galimybei tik be galo interpretuoti per kalbą, neturint pretenzijų į „tikras tiesas“, galiausiai poststruktūralistiškai suvokus, kad vienas kitą gimdantys signifikantai kalboje iš viso negali pasiekti atitikimo signifikatui, šie klausimai apie būties autentiškumą gali skambėti keistai ir nešiuolaikiškai. Tačiau toks savo-

tiškas žvilgsnis atgal yra kaip atsvara šiandienos *silpnojo mąstymo* tendencijoms, provokuojanti prisiminti pagrindus, nuo kurių atitolome. Ypač dėl to, kad tų pagrindų klausimas šiandien vienaip ar kitaip – dažnai negatyviu modusu – paradoksaliai, tačiau vis išskyla.

Ši tema buvo esminė egzistencinės ontologijos pamatus padėjusio ir su ontologinės hermeneutikos ištakomis siejamo XX a. vokiečių filosofo M. Heideggerio teorijoje. Reikėtų pažymėti ir tai, kad dabar šią temą nagrinėja vienas žymiausių šiandienos Lietuvos filosofų Arvydas Šliogeris, kurio teorija dažnai siejama su M. Heideggerio, bet vis dėlto pasirodo kaip skirtinga kai kuriais aspektais, ypač kalbos santykio su būtimi traktavimu. Todėl čia atsispiriama nuo ištakas M. Heideggerio filosofijoje matančio A. Šliogerio sampratos, pereinant prie skirtingos paties M. Heideggerio traktuotės.

A. ŠLIOGERIO KALBOS TRANSCENDENCIJA KAIP KELIAS BŪTIES LINK

Šliogeriškai žvelgiant, šiandien mes gyvename kalbinės medijos (o ką jau kalbėti apie naująsias medijas) iškraipytame ir nuolat vis labiau iškraipomame pasaulyje. Išitraukiame į „anoniminių santykių“ tinklą, nugrimztame „grynujų santykių nebūtyje“. Mat interpretacijos paskandina mus *pernelug* žmogiškų prasmų sraute, uždaro „antropomorfinio solipsizmo“ kriauklėje, kurioje nebegirdime autentiškų savo ontologinės esmės šnabždesių.

Taigi *homo loquens* Šliogeriui toli gražu nereiškia autentiško žmogaus santykio su savimi ir kitais. Greičiau atvirkščiai. Filosofas siekia transcenduoti kalbą, įveikti ją kaip iš „antropomorfinio solipsizmo“ gimstančią „parazituojančią hominizaciją“, atitraukiančią žmogų nuo savęs paties, užverčiančią žmogiškųjų prasmų fluidais ir šitaip iškraipančią „tikrąsias“ žmogaus būties esmes, kurios atsiveria tik teorinei žiūrai – „anapus-žmogiškojo daikto būtį savyje ir sau

reginčiam santykiui su objektyviuoju pasauliu“¹. Tokią žiūrą A. Šliogeris regi kaip „protingą regėjimą“, kurį tvarko „šaltas, objektyviai orientuotas, daikto būtį plastiškai apibrėžiantis daiktas“². Toks regėjimas įgalina transcenduoti žmogiškuosius santykius, išsaugant tik prasmės minimumą, neužgožiantį būties.

Šliogerio siūloma išeitis – sudaužyti šį kalbos stiklą, per kurį matomi tik žmogiškų prasmių iškreipti būties atvaizdai, įveikti grynujų santykių pasaulyje klesintį „anonimiškos prasmės perteklių“³ ir išsižiūrėti į daiktiskas būties patirtis subjekto–objekto prieštatoje. Tokias patirtis filosofas mėgina iš/atgauti, autentiškai apmąstydamas meną, M. Rilke‘s eilėraštį, P. Cézanne‘o pušį, V. Van Gogho batus, arba tiesiog metafiziškai išsižiūrėdamas į paprastą daiktą, pavyzdžiui, į bulvę kaimo dirvožemyje. Mat „teorinės žiūros subjektui nėra principinio skirtumo tarp paprasto gamtos daikto ir meno kūrinio, arba meno daikto“⁴. Vertėtų pastebėti, kad tokia orientacija į betarpišką

patirtį yra paradoksali savaime – ji neišvaduoja Šliogerio iš kalbos: gausybė knygų apie transcendentinį judesį anapus kalbos neišvengiamai parašytos kalba. Tai įstumia filosofą į nuolatinio paradokso būklę – nuolat stengtis transcenduoti kalbą, tai darant pačia kalba, nes tik interpretuoti verčiančia kalba galima išreikšti transcendencijos tylą, kreipiančią anapus kalbos. Taip tarsi stovima tarpduryje, neturint galimybės žengti nei pirmyn, nei atgal...

Tokia nuostata verčia A. Šliogerio filosofiją kritine atsvara fenomenologinei, hermeneutinei, postmodernistinei ir kitoms teorijoms, įgalinusioms daugiaprasmiškumo plėtrą: „Fenomenologinis, hermeneutinis anonimiškų prasmių lukštenimas veda ten, kur driekiasi bevaisės Didžiojo Anonimo beprasmybės dykumos.“⁵ Taigi lietuvių filosofo teorija pasirodo kaip skirtinga ir nuo M. Heideggerio teorijos, drauge su H.-G. Gadameriu sudarančios vokiškos ontologinės hermeneutikos ašį⁶.

M. HEIDEGGERIO FAKTIŠKUMO HERMENEUTIKA: INTERPRETACIJA KALBOJE

Richardas Palmeris vadina Heideggerį „hermeneutiškiausiu“ iš Vakarų filosofų⁷, nes jo faktiškumo hermeneutikos koncepcijos pamatą sudaro egzistencialumo dimensija. Štai–būtis yra „ji pati“ tik egzistuojama, ir nebėra poreikio šios egzistencijos platoniskai teisinti transcendentiniu judesiu už jos, neregimų substancijų link. Čia platoniskus įvaizdžius galima būtų traktuoti inversiškai: stabilų pagrindą suteikiančių substancinių idėjų pasaulis meta šešėlį ant dina-

miškos egzistencijos, todėl reikia išsivaduoti iš šio šešėlio, kad egzistencija galėtų autentiškai atsiskleisti. Nebeieškoti stabilios metafizinės esmės, kaip priešingos egzistencijai, o verčiau formuluoti dinamišką egzistencinę esmę.

Tai reiškia – štai–būtis regima kaip būnanti pasaulyje, o ne dar siekianti įgyti abstraktų objektinį santykį su juo. „Pasaulis niekad nėra objektas, ir tam jo neobjektiškumui esame pavaldūs tol, kol mirties ir gimimo, laiminimo ir praeiks-

mo trajektorijos laiko mus nublokštus į buvimą.⁸ Štai-būtis integraliai susijusi su pasauliu – pasauliškumas apibūdina egzistencinę jos esmę: „Štai-būtis, kaip ‚buvimas-čia‘, yra neatskiriama nuo pasaulio, tai iš esmės yra buvimas-pasaulyje. Lygiai taip pat svarbu suvokti, kad atitinkamai ir pasaulis yra neatskiriamas nuo sąmoningos egzistencijos idėjos, kaip štai-būtis neatskiriama nuo pasaulio.“⁹

Štai-būtis yra ne įėjusi į pasaulį, bet nublokšta į jį. Tai reiškia – nuo pat pradžių jame esanti, neturinti atskiros savo vidujybės už pasaulio, pasaulyje būnanti eks-tatiškai. Toks visuomet *jau-buvimas-pasaulyje* – „įmestumas“ į jį ir nusakomas egzistencialaus faktiškumo terminais. Štai-būtis yra tiesiog „įmesta į pasaulį“, į tam tikras jo aplinkybes, situacijas, laiko atkarpas, plaukiančias iš laikikiškai ribotos, baigtinės, „mirties link“ krypstančios, egzistencijos. Ir nesiekia įveikti šios konkrečios dinamiškos egzistencijos jokia transcendentiline pastanga – šitas „įmestumas ir sudaro štai-būties faktiškumą“¹⁰. Faktiškumas žymi patį egzistencialų „įmestos“ į pasaulį štai-būties buvimo charakterį, kuri būna pasaulyje taip, kad „gali suprasti save kaip susijusią su šia lemtimi...“¹¹

Taigi štai-būtis *faktiškai* egzistuoja konkrečiame, „tekančiame pasaulyje. Tai yra jos suvokta pamatinė egzistencijos prielaida, neleidžianti tenkintis metafizinėmis, vien teorinio proto pagimdytomis, abstrakčių esmių formuluotėmis. Taip panirus gyvenimo konkretikoje, sudūžta iliuzijos pažvelgti metafiziškai, iš paukščio skrydžio, būnant „chimeriniu savimi už laiko“¹².

Vertėtų nutiesti skirtį tarp faktiškumo ir faktualumo: „faktiškumas nėra *factum*

brutum faktualumas kažko (*vorhanden*), bet štai-būties buvimo charakteristika...“¹³ Faktualumą Heideggeris sieja su nuo štai-būties atribotu grynu „kad tai yra“, priklausančiu objektiškumui (*Vorhandenheit*), kuris „tampa prieinamas tik jeigu mes patvirtiname jį į jį žiūrėdami“¹⁴ kaip į objektą. Tai žvilgsnis iš priešstatos pozicijų, tikint, kad ši priešstata įgalina matyti „iš tikrųjų“. Kaip matėme, Šliogeris kliaujasi tokiu žvilgsniu, kaip įgalinančiu protingą regėjimą, neužterštą žmogiškomis prasmėmis, besitelkiantį į pačius daiktus, jų „savyje-stovėseną“. Tačiau Heideggerio filosofijoje kalbama apie į pasaulį „įmestą“ štai-būtį ir vartojamas „faktiškumo“ terminas, kuris jau išreiškia ne gryno fakto faktualumą, o yra siejamas su štai-būties *proto-būkle*. Ji reiškia, kad neprieinamas dekartiškas žvilgsnis iš šalies, pakilus, iš paukščio skrydžio. Verčiau dėmesys sutelkiamas į pasaulyje faktiškai egzistuojančios *štai-būties kaip*, reiškiantį, kad pasaulis visada suvokiamas per tai, kaip jis reiškiasi štai-būčiai, egzistuojančiai šiame pasaulyje, būnančiai nuolatiniame santykiyje su juo.

Šis santykis išveda anapus subjekto-objekto priešstatos. Tai, kaip reiškiasi pasaulis, neišvengiamai priklauso ir nuo patiriančiojo, jo *proto-būklės*. Taigi štai-būties supratimas yra daugialypis, neišskaidrinamas iki vienprasmiskumo, išsaugantis neišvengiamą subjektyvųjų faktorių. Jis apima egzistencines prielaidas, yra glaudžiai susijęs su pirminėmis – išankstinį ikikonceptualų, projekcinį supratimą išreiškiančiomis egzistencinėmis struktūromis.

Čia svarbu tai, kad Heideggeris skiria supratimo (*Verstehen*) bei interpretacijos (*Auslegung*) sąvokas šiuo pagrindu: su-

pratimą traktuoja kaip išankstinį, ikikonceptualų, projekcinį suvokimą, galima būtų įvardyti – ikisupratimą, kuris priklauso egzistencinei buvimo pasaulyje visumai ir skleidžiasi egzistencijoje. Toks supratimas neatskiriamas nuo interpretacijos – yra šios, kaip jau suformuluoto, konceptualaus supratimo, pamatas. Interpretacija čia nėra tik nebūtinis supratimo grynos percepcijos papildinys, antsluoksniis – šie komponentai iš esmės susiję, neįmanomi vienas be kito. Tai reiškia – pirminis supratimas visada implikuotas interpretacijoje: „interpretuojamas ‚pasaulis‘, kuris jau yra supratas“¹⁵, „interpretacija yra pagrįsta kažkuo, ką mes turime iš *anksto* – numatyme.“¹⁶ Mūsų supratimas paremtas jau turimu išankstiniu supratimu. „Bet koks ieškojimas yra vedamas to, kas ieškoma.“¹⁷ Keliame klausimą jau turėdami pirminį egzistencijoje glūdintį supratimą apie tai, kas klausama. Tas išankstinis mūsų supratimas glūdi mummyse tarsi *egzistencinė pasąmonė*.

Supratimas be šių pirminių struktūrų, projektuotų galimybių neįmanomas. Ir šios pirminės struktūros skleidžiasi, yra konceptualizuojamos tik per interpretaciją. Taigi iš pradžių angažuojantis išankstiniam egzistenciniam, pasauliškam buvimui, „priimant jį į hermeneutinio klausinėjimo žaidimą“, faktiškumas interpretaciškai eksplikuojamas“¹⁸. Taip judama ratu tarp pirminių struktūrų, istorinių prielaidų ir visumos. Ratu, iš kurio, pagal Heideggerį, nereikia stengtis išeiti, atsisakant ikisupratimo prielaidų, atvirkščiai: į jį reikia tinkamai įeiti, nes čia ir glūdi galimybė atrasti pirmapradį pažinimą.

Taigi iš principo nepašalinamas subjektyvumo faktorius čia reiškia interpretacines štai-būties „kaip“ struktūras, susipynusias su pirminėmis – ikisupratimo prielaidomis, išsisknijusiomis egzistencijoje. Tos prielaidos supratimą ir paverčia dinamiška, į akivaizdaus vienprasmio aiškumo atslėptį niekuomet neiškylančia interpretacija. Tokia interpretacija nežada baigtinio supratimo, tačiau yra ganėtinai apibrėžta, nukreipta į centrą, sukantis hermeneutiniu ratu.

Čia atsiskleidžia hermeneutikos ir faktiškumo sąryšis, įgalinantis *faktiškumo hermeneutiką*: faktiškumas interpretaciškai eksplikuojamas hermeneutine „kaip“ struktūra, faktinė štai-būties egzistencija yra visuomet interpretuojama, toks interpretavimas čia reiškia faktinio gyvenimo išsklaidą. Paties Heideggerio žodžiais, „interpretavimas yra galimas ir skiriamasis faktiškumo buvimo charakterio kaip. Interpretavimas yra buvimas, kuris priklauso paties faktinio gyvenimo buvimui.“¹⁹

Taip išryškėja egzistencinė dinamiška pačios būties samprata, tarpstanti kalbiniame interpretaciškume. M. Heideggeris išsąmonina kalbą kaip būties namus, kuriuose mes egzistuojame. Šiuo sąmoningumu paremta ontologinė hermeneutika, besitelkianti apie vokiškąją Heideggerio–Gadamerio ašį, plėtoja nuostatą, kad visas mūsų supratimas įtarpintas kalba ir mums nereikia stengtis įveikti šio kalbinio tarpiškumo – verčiau sutelkti dėmesį į tai, kaip per kalbą, pačioje kalboje dinamiškai interpretuojant veriasi tiesos ne-paslėptys – *aletheia*²⁰. Dinamiškai suvokti pačią būtį kaip *Ereignis*, o ne kaip stabilų daiktą.

Taigi hermeneutiškai įsitraukiamą į „ilgąjį kelią“, „aplinkkelį“, verčiantį atsiduoti interpretacijos rizikai. Egzistuojama interpretacinėje tėkmėje – tame didžiajame *Tarp*. Šliogerio žodžiais, žmogus neišvengiamai sėdi „didžiojo Tarp sūpuoklėsė“²¹: tarp žmogaus ir pasaulio, tarp savęs ir Kito, tarp objektyvumo ir reliatyvumo...

Šliogeris šias sūpuokles mato kaip iškraipančias pasaulio vaizdą ir trukdančias įsižiūrėti į būtį, besireiškiančią mene arba paprastame gamtos daikte, pavyzdžiui, bulvėje. Supantis „daiktai praranda ontologinį vienareikšmiškumą, jie tampa nepatikimi“²². Todėl filosofas siūlo nultipti nuo šių sūpuoklių ir nurimus tyloje susitelkti į daiktą, atkakliai laikantis teorinei žiūrai būdingoje „racionaliai skaidrioje subjekto–objekto priešstatoje“²³, siekiant patikimo, t. y. „objektyvaus, praktiškai neutralaus, nesuinteresuoto pačių daiktų būties regėjimo“²⁴.

Heideggerio teorijoje suvokiama, kad vis dėlto nušokti nuo šių sūpuoklių neįmanoma – galima tik nukreipti jas tinkama kryptimi. Vokiečių autoriaus filo-

sofijoje ši įcentrinė kryptis labai aiški. Aiškiai suvokiant šią kryptį, sūpuoklės nenugramzdina „į antropomorfinį imanentiškumą, į funkcijų ir prasmių ramybės salą, į patologiją vartotojo padėtį <...> doksiniėje nedaiktiškojo Tarp stichijoje“²⁵, rodančioje nesugebėjimą atlaikyti žmogaus ir daikto būties įtampos. Įtampa, nors ir praradusi subjekto–objekto priešstatos griežtumą, išsaugoma ir interpretaciniame judesyje link būties centro, dinamiškai supantis.

Šiaip supantis, pasaulis atrodo nuolat besikeičiantis. Tačiau čia nebeapeliuojama į šią kaitą sustabdančią stabilios tiesos sampratą – galime tikėtis tik nušvitimo akimirku interpretaciniame judesyje. Tarsi egzistuosime nuolat besikeičiančiame veidrodžių pasaulyje, Alisos stebuklų šalyje, iš kurios išeiti neįmanoma, tačiau kurią kartais nušviečia autentiškos patirties blyksniai...

Be to, matome, kad tokios sūpuoklės pasirodo įsūpuotos pačios Heideggerio egzistencinės ontologijos sampratos, atveriančios kinetinę būties struktūrą.

KINETINĖ BŪTIES STRUKTŪRA: ŠTAI-BŪTIES LAIKIŠKUMAS IR ISTORIJOS INTERPRETACIJOS

Aptarta faktiškumo samprata ragina sutelkti dėmesį į kinetinę būties struktūrą, reiškiančią visa apimančią štai-būties laikiškumą Heideggerio filosofijoje.

Išryškinama koreliacija tarp dinamiškos būties ir žmogaus egzistencijos, suvokiant, jog būties struktūra „yra iš esmės kinetiška, ir ji susijusi su kinetine žmogaus struktūra, kurią Heideggeris originaliai vadino „laikiškumu“²⁶. Tokia būties ir žmogaus struktūrų koreliacija,

išryškėjanti Heideggerio vadinamojoje *fundamentalioje ontologijoje*, kylančioje iš *egzistencinės štai-būties analitikos*²⁷, skiria šią ontologiją nuo klasikinės esaties metafizikos ontologijos istorijos. Heideggerio ontologijoje imama kitaip – būtent laiko horizonte – formuluoti būties klausimą. Ji paremta susivokimu, kad buvimas negali būti sugriebtas „aklomis ir izoliuotomis“ užlaikinėmis propozicijomis, kad buvimas turi laikinį charakterį,

todėl laiką reikia „pirmapradiškai eksplikuoti kaip būties supratimo horizontą“, į kurį būtina įsižiūrėti / įsigyventi. Galiausiai, kad „centrinė visos ontologijos problematika išsisknijusi laiko fenomene“²⁸, nes būtent laike – istoriškume dinamiškai skleidžiasi konkreti faktinė štai-būties egzistencija.

Laikiškumas ir su juo siejamas istoriškumas atskleidžia dinamišką egzistencinę štai-būties esmę. Mat štai-būties, „įmesta“ į tam tikrą laiką, tam tikrą istorijos atkarpą, atseka savo susiformuotų nuostatų, pažiūrų, galiausiai pasaulėvaizdžio šaknis joje. Tačiau tai nereiškia sąmoningo apsisprendimo apsiriboti savo laiko atkarpa, greičiau atvirkščiai: net ir bandant nesiriboti ja, vis tiek galiausiai atsekame šio ribotumo ženklus. „Štai-būties veikia jos buvimo-dabar kaip.“²⁹ „Visuose savo aktyvumuose mes esame susieti su dabartimi, nes mes esame pasaulyje ir su juo, kuris absorbuoja mus ir pririša prie kasdienos aktyvumų. Tai yra mūsų „laikiškumo“ struktūra“³⁰, išryškinanti pamatinį štai-būties istoriškumą. O tokia štai-būties laikiškumo, istoriškumo savivoka įgalina supratimo interpretaciškumą, nes bet kokiame supratime galime atsekti savo laikines prielaidas, kurios daro tą supratimą interpretacinį, atribodamos jį nuo pretenzijų į objektyvią, teisingą to supratimo versiją.

Heideggeris atsisako pretenzijos ir į objektyvų istorijos suvokimą kaip iš principo negalimą ir šiuo pagrindu kritikuoja Spenglerį, siūliusį „dar kartą atlikti Koperniko veiksmą“ istorijai – išlaisvinti ją nuo ydingo stebėtojo³¹. Heidegeriškai įsisažmoninus žmogišką baigtinumą, suvokiama, kad iš šio „ydingo stebėjimo“ neįmanoma išsivaduoti – jei-

gu šį stebėjimą laikome ydingu, tai tas ydingumas iš principo nepašalinamas. „Pripažinti žmogaus baigtinumą reiškia pripažinti tai, kad mums bent jau negali būti istorijos pabaigos, taigi ir jokios garantuotos, transcendentaliai sankcionuotos jos prasmės. Ne tik to, kas yra, bet ir to, kas buvo, prasmė yra visada užklausiama ir galima atnaujinti.“³²

Vokiečių filosofas istoriją suprato kaip „kažką daugiasluoksnį (*vielschichtig*) ir lemtingą (*geschicklich*), o ne kaip istorinę kolekciją faktų, hermetiškai uždarytą praeities muziejuje“³³. Praeitis, istorija šio autoriaus labiau suvokiama kaip kažkas, „kas artinasi mūsų link, nei kaip kažkas, kas traukiasi iš mūsų akiračio“³⁴. „Tai, kas buvo (*das Gewesene*), nėra apribota praeities praeitiškumu, bet grįžta atgal kaip ateitis (*Zukunft*), kuri artinasi mūsų link, atverdama galimybes dabartyje (*Gegenwart*)“³⁵. Toji praeitis vis perinterpretuojama, jos ateitiškumas nurodo praeities, istorijos suvokimą kaip begalinę interpretacinę tėkmę.

Viena vertus, galėtume pasakyti, kad interpretuodami visuomet atsižvelgiame į interpretuojamą praeitį – per tos praeities ateitiškumą išskyla neatskleistos pačios praeities struktūros. Kita vertus, taip pat negalime tarti, kad ateitis objektyviai iškelia patį praeities praeitiškumą – nėra uždaro praeities praeitiškumo, nes praeitis atsiveria tik susitikimų su ateitimi įvykiuose – *Ereignis*. Nuolat vyksta tokie, istorinių „nutikimų“ link orientuoti, praeities susitikimai su ateitimi praeinančios dabarties akimirkose. Taip supamasi minėtose „Tarp“ sūpuoklėse, o nuo pavojingų jų įsisūpavimo saugo įcentrinė kryptis.

Tačiau pažymėtina, kad tokia heidegeriška interpretacija kartais neišvengia

kraštutinių vertinimų, kai kaltinama, viena vertus, „radikaliu istoricizmu“, kita vertus, „esencialistiniu objektyvumu“. Antai Ericas Donaldas Hirschas, Emilio Betti – esencialistinei hermeneutikai prijaučiantys autoriai, – Heideggeriui meta kaltinimus dėl šio esą „radikalaus istoricizmo“, vedančio prie reliatyvizmo. E. D. Hirschas siūlo ieškoti griežtesnių kriterijų suvaldyti interpretacijos tėkmę, kad ji nevirstų pavojingu reliatyvizmu, – kelia interpretacijos pagrįstumo problemą³⁶. O Tomas Rockmore'as, atvirščiai – bando Heideggerį priartinti prie beveik esencialistinio objektyvumo: „Heideggeris yra įpareigotas kažkam panašiam į absoliutų interpretacinį objektyvumą per autentišką tekstinę interpretaciją, nepaisant istorinės tėkmės.“³⁷

Vengiant tokių kraštutinių pozicijų, galima manyti, kad Heideggerio interpretacijos tėkmė nevirsta pavojingu reliatyvizmu, ydingu ontologinių požiūrių

sureliatyvinimu, taigi minėtosios sūpuoklės pavojingai neišsipa, sukeldamos grėsmę besisupančiam, nes čia ir savo laikiškumu paremtas suvokimas yra orientuotas kryptingai, – būties atverčių, autentikos prošvaisčių link. Jis grindžiamas giliomis ontologinėmis struktūromis – skleidžiasi kaip neužbaigiamas, tačiau aiškiai įcentrintas judėjimas tų struktūrų atverties link. Kita vertus, Heideggerio teorijoje nesiekiamas ir „absoliutaus interpretacinio objektyvumo“, nes tos giliosios ontologinės struktūros nepasirodo akivaizdžiai, kaip stabiliai esamos, mat „dalykai iš prigimties save slepia, atitraukia tai, kas pirmapradiška“, tokia savo paslėptimi stimuliuodami interpretacinį buvimą atslėpties link. Tad būties atvertys dinamiškai skleidžiasi kaip nušvitimo akimirkos, nutinkančios nesusstabdomoje tėkmėje. Nepaverčiančios tos tėkmės – amžino proceso – tik priemone metafiziniam stabilumui pasiekti.

IŠVADOS

Egzistencinė Heideggerio ontologija skiriasi nuo su lietuvių filosofu A. Šliogerio būties teorijos kalbos santykio su būtimi traktavimu: Šliogeris mato kalbos transcendenciją kaip kelią būties link, o Heideggerio egzistencinės ontologijos sampratoje būtis skleidžiasi kalboje, įcentriškai interpretuojant „Tarp“ sūpuoklėse.

Heideggerio *faktiškumo hermeneutikos* samprata, siejama su ontologinės herme-

neutikos ištakomis, įgalina šitaip *suptis* interpretuojant: faktiškumas interpretaciškai eksplikuojamas hermeneutine „kaip“ struktūra, faktinė štai-būties egzistencija yra visuomet interpretuojama, taip išskleidžiant faktinį gyvenimą.

Šios sūpuoklės yra išsūpuotos pačios Heideggerio egzistencinės ontologijos sampratos, atveriančios kinetinę būties struktūrą, siejamą su štai-būties laikiškumu ir istorijos interpretacijomis.

Literatūra ir nuorodos

¹ Arvydas Šliogeris, *Daiktas ir menas*. Vilnius: Mintis, 1988, p. 51.

² Ten pat, p. 52.

³ Ten pat, p. 160.

- ⁴ Ten pat, p. 46
- ⁵ Ten pat, p. 161.
- ⁶ Gianni Vattimo, *Beyond Interpretation: The Meaning of Hermeneutics for Philosophy*. David Webb (transl.). Stanford, California: Stanford University Press, 1997.
- ⁷ Richard E. Palmer, *Hermeneutics*. Evanston: Northwestern University Press, 1969, p. 141.
- ⁸ Heidegger. Gadamer, *Meno kūrinio išta*. Tomas Sodeika, Jurga Jonutyte (vert.). Vilnius: Aidai, 2003, p. 43.
- ⁹ David West, *An Introduction to Continental Philosophy*. United States of America: Blackwell Publishers Inc., 1997, p. 101–102.
- ¹⁰ S. Panneerselvam, *Gadamer's Critique of Heidegger's Hermeneutics of Facticity*. Indian Philosophical Quarterly XXX, No 4, 2003, p. 496.
- ¹¹ Martin Heidegger, *Being and Time*. John Macquarrie and Edward Robinson (transl.). Basil Blackwell Publisher Ltd., 1962, p. 82.
- ¹² Martin Heidegger, *Ontology – The Hermeneutics of Facticity*. John van Buren (transl.). Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press, 1999, p. 64.
- ¹³ Martin Heidegger, 1962, p. 174.
- ¹⁴ Ten pat.
- ¹⁵ Ten pat, p. 189.
- ¹⁶ Ten pat, p. 191.
- ¹⁷ Ten pat, p. 24.
- ¹⁸ Martin Heidegger, 1999, p. 12.
- ¹⁹ Ten pat.
- ²⁰ Apie tai plačiau esu rašiusi *Logos 75*, tekste „Filosofija tarp mokslo ir meno: interpretacinė hermeneutikos prieiga“, tad vengdama kartojimosi čia detaliau neaplėtosiu.
- ²¹ Arvydas Šliogeris, 1988, p. 85.
- ²² Ten pat, p. 165.
- ²³ Ten pat, p. 84.
- ²⁴ Ten pat, p. 28.
- ²⁵ Ten pat, p. 50.
- ²⁶ Thomas Sheehan, *On Movement and the Destruction of Ontology*. Heidegger Reexamined: Art, Poetry, and Technology, Vol. 3. Hubert Dreyfus; Mark Wrathall (ed.). Routledge: New York and London, 2002, p. 322.
- ²⁷ Martin Heidegger, 1962, p. 34.
- ²⁸ Ten pat, p. 40.
- ²⁹ Martin Heidegger, 1999, p. 14.
- ³⁰ S. Panneerselvam, 2003, p. 498.
- ³¹ Martin Heidegger, 1999, p. 43–44.
- ³² Aka, Asiye and Demir, Murat Cem, *Historicism in Dilthey and Criticised by Gadamer*. The Journal of Turkish Weekly, 2006.
- ³³ Charles R. Bambach, *Heidegger, Dilthey and the Crisis of Historicism*. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1995, p. 256.
- ³⁴ Charles R. Bambach, p. 270.
- ³⁵ Ten pat, p. 257.
- ³⁶ Eric Donald Hirsch, *Validity in Interpretation*. Yale University Press, 1967.
- ³⁷ Tom Rockmore, Gadamer, Rorty and Epistemology as Hermeneutics. *Laval théologique et philosophique*, vol. 53, 1997, p. 126.